

Deneme
Ahmet NARİNOĞLU

KAĞNI

Nerde bir kağni görsem irkilirim. Çocukluğu kağni ile geçmiş bir hayatın nostaljik anılarına gidişi değil bu irkilme. Kağni ile bugünkü binek arabalarını kıyaslayarak nerden nereye geldiğimizin beynimdeki sarsıntısı. Bilmeyenlere hemen hatırlatayım ; kağni dolu iken saatte en fazla 2-3, boşken ise 4 km yol kat eder.

Ah o kağnılar. Kurtuluş savaşını bile kazandıran kağni. Biz kurtuluş harbini kağniyla kazandık. Kağni yalnızca cepheye top, mermi, malzeme çekmedi. Anadolu sathında yiyecek, giyecek, barınacak... Ne varsa hükümet merkezlerine oradan da cephe gerilerine taşındı. Kağnılar o yıllarda yolsuz, köprüsüz coğrafyada engebeleri aşı aşı yol yaptı.

Kağni yük taşır. Orman ürünleri, sap, saman, dolu dolu çuvallar. Katır, eşek, beygir hafif yük taşırken kağniya ağır olanlar düşer. Yol olmadan kağni olmaz. Kağnının çalışabilmesi için yolların kurak, derelerin geçit verir olması gerekir. Doğaya bir canlı gibi uyum gösterir.

Kağni yapmak bir sanat işi. Yapan usta olmalı. Köylerde kağni ustaları olurdu. Herkes kağni yapamazdı. Kağni için kullanılan ağaç türleri dayanıklı ama hafif olmalı. Her ağaç kağnıda kullanılmaz. Meşe, mazi, gürgen gibi sert ağaçlar seçilir.

Kağnının yapısını oluşturan her parçanın ayrı bir adı var. Teker, ok, boyunduruk, kayış, ön-arka dirsek, direk, dayanak gibi isimler. Kağnıda üzerindeki yüke göre üst teşkilatı değişir. Odun taşırken, çuval taşırken, sap taşırken, saman taşırken malzemeleri ayırır. Bunlar ayrı ayrı isimler alır.

Kağniya koşulu öküz hayvanları sürerek yol almak marifet ister. Koşum hayvanları ile konuşur sürücü. Ağır yük taşıyan hayvanlarla empati kurulur. Onunla adeta konuşulur. Elde çubuk olmasına rağmen vurulmaz, eziyet edilmez. Üstelik yaydırılır, yemlenir. Koşum hayvanının güçlü olması istenir.

Kağni kendine mahsus sesler çıkarır. Cızırtıyı andıran uzaktan duyulan sesler. Bazen sesin gür ve tiz çıkması için kağni mazısı yağlanır. Bazen sesin çıkmaması için sabun sürülür. Öyle ki seslerden kimin kağnısı olduğu bilinir.

Kağni, zamana karşı direnen kültürümüzün sembolüdür. Her şeyiyle yerli, bizden. Kültür değişimimiz kağnının yerine geçen motorlu araçlarla başlar. Halada devam eder.

Kağni; sabırlı, doğayla uyumlu ama ona direnen, güç ve zeka isteyen insanlarımızın ulaşım aracı oldu. Kağni kapalı ekonomiyi temsil eden ulaşım aracı oldu.

Anadoluda değişik şekilleri ola kağni, artık etnoğrafya müzelerinde, kimi parklarda kalan ömürlerini tamamlıyor. Andırında müzemiz olmadığı için kağnimiz da yok. Tarihin son tanıklarını yeni nesiller bilmiyor. Kırsal köylerde kıyıda köşede kalmış kağni var mı? Varsa hemen alınmalı. Şehrin görünür parkına yerleştirilmeli. Geçmişimiz, kimliğimiz diye...